

СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ПАТЕНТНОГО ПРАВА В УСРР У 1917-1924 рр.

Досвід промислово-розвинутих країн свідчить, що основною запорукою стабільного економічного розвитку є не тільки продукування сучасних технологій але насамперед їх охорона та захист. На відміну від об'єктів авторського права для охорони яких не потребується реєстрація, для творчих здобутків у технологічній сфері застосовується реєстраційний принцип, а переважна більшість результатів творчості захищається патентами. Саме тому, актуальним є удосконалення патентного законодавства України та гармонізація його до Європейського.

Будь-які зміни до законодавства мають бути належно підготовлені та повинні здійснюватися не тільки на основі передового досвіду, але і з урахуванням напрацювань попередників. Враховуючи зазначене, необхідним є вивчення історико-правового досвіду набутого у 1917 – 1924 рр. із метою можливого залучення його елементів у сучасному реформуванні патентного законодавства.

Аналіз останніх досліджень показує, що окремі аспекти, досліджуваної нами проблеми знайшли своє наукове висвітлення у працях як радянських так і сучасних українських науковців [1; 2; 4].

У своїх дослідженнях вони переважно акцентували увагу на загальному розвитку радянської системи охорони права інтелектуальної власності. Однак, спеціального дослідження, присвяченого формуванню радянської моделі охорони винаходів на території українських губерній у 1917 – 1924 рр., покищо немає. Цим і зумовлено актуальність порушеної у статті теми.

Автор статті, ставить за мету висвітлити перші кроки влади у формуванні радянської моделі патентного права на території УСРР.

Після Жовтневої революції 1917 р. існуюча на той час, система патентного права на підконтрольних радянській владі українських губерніях потребувала змін.

Упродовж 1917-1919 рр. в УСРР продовжував діяти прийнятий ще за часів Російської Імперії Патентний закон 1896 р. У перші роки

становлення радянської держави, владі повноцінно взятися за реформування патентного законодавства ніяк не вдавалося. У своїй політиці акцент був зроблений лише на скасування монопольного права на винаходи. Це насамперед обумовлювалося необхідністю формування нового правового поля, яке б відповідало основним радянським постулатам. На той час видані до революції 1917 р. привілеї, які засвідчували виключні права їх власників, зберігали своє значення лише як документи, що посвідчували факт авторства винаходу [1, 12-13; 2,129].

Формування нових правових норм у сфері патентного права здійснювалося централізовано, згори для всіх територій де встановлювалася радянська влада. Такий підхід був виправданим, оскільки в умовах революційного часу та громадянської війни будь-яке зволікання з прийняттям нової нормативної бази могло похитнути і так нестабільну правову систему. Зміни проходили як у законодавстві, так і в органах державної влади від яких залежали подальші кроки у створенні нової системи охорони промислової власності. У 1917 р. у складі Народного комісаріату торгівлі та промисловості продовжував діяти Комітет у технічних справах. Упродовж 1918 р. цей орган декілька разів був реорганізований: у січні він був переданий у підвідомчість Вищої Ради Народного Господарства (далі – ВРНГ), влітку його перейменували на підвідділ винаходів і включили до складу відділу організації виробництва ВРНГ, восени одержавши назву – Комітет у справах винаходів [2, 129].

Перше радянське Положення про винаходи було затверджене декретом від 30 червня 1919 р. (далі – Декрет 1919 р.). Вказаний документ був визначальним у регулюванні винахідницьких правовідносин аж до прийняття Положення 1924 р. Декрет 1919 р. відміняв усе попереднє законодавство і вносив кардинальні зміни у систему правового регулювання винахідництва.

Відповідно до ст. 1 ті винаходи, що визнавалися корисними Комітетом у справах винахідництва, за необхідності могли бути визнані постановою президіуму ВРНГ надбанням республіки, після чого переходили у загальне користування усіх громадян та установ на особливих умовах. Державою у ст. 2 було встановлено обмеження щодо користування винаходами які могли застосовуватися у військовій сфері та становили особливу цінність для держави. Згідно ст. 3, винахід оголошувався надбанням республіки за згодою

винахідника, а в разі відсутності такої згоди це відбувалося у примусовому порядку. У будь-кому випадку автору законом гарантувалося визнання й охорона його права авторства, а також виплата винагороди яка державою не оподатковувалася (ст. 3, 4 декрету 1919 р.). З одного боку, такий підхід радянського керівництва був істотним обмеженням суб'єктивних винахідницьких прав, з іншого держава навіть в умовах війни встановлювала своєрідні гарантії у отриманні хоча б мінімальної авторської винагороди за винахід. Важливим нововведенням стало скасування сплати збору та мита при подачі заявки і при одержанні свідоцтва (ст. 7) [3].

Декретом 1919 р. запроваджувалася нова система охорони винаходів авторськими свідоцтвами, які видавалися дійсному винахіднику. Зміна охоронного документу на нашу думку, у черговий раз підтверджує стратегію держави спрямовану на цілковите ігнорування майнових прав винахідника та залишенням за винахідником виключно немайнових прав, а саме, права на авторське ім'я [3]. У цьому контексті, варто відмітити суперечливість положень Декрету та виданої на виконання Декрету Загальної інструкції Комітету у справах винаходів. Так, у Декреті вказувалося на наявність у автора з поміж суб'єктивних винахідницьких прав лише права на ім'я, а згідно інструкції під захищеними свідоцтвом авторськими правами на винахід розумілися право на ім'я, право пріоритету, право виготовлення і розповсюдження та право на авторську винагороду у розмірах встановлених державою [4, 42]. Статтею 5 Декрету передбачалася можливість патентування винаходу в інших країнах, але лише після подачі заявки в РСФСР та інших радянських республік. Варто відзначити, що на відміну від положення 1896 р. яке чітко встановлювало критерії патентоздатності винаходу, радянське законодавство 1917–1924 р. подібних критеріїв не містило. Це пояснюється тим, що в умовах громадянської війни та розрухи у промисловості для держави життєво необхідним було впровадження усіх без виключення винаходів які могли дати хоча б якийсь позитивний ефект у виробництві. Фактично у той час єдиним критерієм винаходу залишився критерій корисності.

Автор корисної пропозиції незалежно від наявності та відсутності новизни визнавався винахідником нарівні з автором кардинально нового технічного рішення[4, 43]

Авторство винахідників до жовтня 1924 р. посвідчувалося заявочним свідоцтвом, яке видавалося Комітетом у триденний термін

з моменту подачі заявки. Одержавши цей документ, винахідник міг робити повідомлення та публікації про винахід. Водночас є малоімовірним те, що заявочні свідоцтва, видані бюро винаходів при Українській РНГ були чинними, оскільки вони засвідчували факт і час подачі заявки, але ніяких прав не надавали. Пріоритет встановлювався по даті надходження заявки до Комітету [2, 131].

Таким чином, початковий етап формування нормативно-правової бази охорони винаходів на території українських губерній підконтрольних радянській владі характеризується відсутністю єдиного продуманого закону у згаданій сфері. У цей період винахідницькі правовідносини регулювалися спеціальним Декретом радянської влади, що істотно обмежив права винахідників. Фактично, у досліджуваний нами період було ліквідовано попередню модель охорони винаходів. Владою взято курс на націоналізацію окремих винаходів та на нівелювання майнових винахідницьких прав. Разом із тим, державою було створено певну систему соціальних гарантій у вигляді авторської винагороди за винахід із відсутністю її оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельник Є. Ф. Розвиток радянського законодавства про винаходи / Мельник Є. Ф. – К. : Наукова думка, 1971. – 174 с.
2. Довгань Г.В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. / Довгань Галина Василівна. – Львів, 2008. – 222
3. ДЕКРЕТ ОБ ИЗОБРЕТЕНИЯХ (ПОЛОЖЕНИЕ) от 30 июня 1919 года [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=17430>
4. Промышленные права и их хозяйственное значение в союзе СССР и на западе.– М.: Государственное юридическое издательство РСФСР, 1930